

Skolnära – ett skolnära begrepp?

Erika Aho

Doktorand i pedagogiskt arbete

Karlstads universitet/Högskolan Dalarna

eao@du.se

Anna Henriksson Persson

Doktorand i pedagogiskt arbete

Karlstads universitet/Högskolan Dalarna

apr@du.se

Maria Larsson

Doktorand i pedagogiskt arbete

Karlstads universitet/Högskolan Dalarna

malr@du.se

Abstract

Skolnära kan beskrivas som ett relativt nytt begrepp inom utbildning och forskning med skolanknytning. Det förekommer ofta i sammanhang där det tycks finnas en ambition att knyta skola och forskning närmare varandra. Det kan till exempel handla om olika forskarskolor, skolforskning och skolutvecklingsprojekt. Dock finns ingen enhetlig definition av begreppet utan det används parallellt med och i vissa fall synonymt med begreppen praktikhära och praxisnära. Syftet med denna artikel är att bidra till en problematisering av begreppet skolnära med fokus på såväl innebörder som användningsområden. Utifrån studier av olika typer av texter belyses hur begreppet skolnära används inom skolforskning och i andra utbildningsvetenskapliga sammanhang idag. Begreppet skolnära ser ut att uppkomma i samband med framväxten av forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete men återfinns idag även inom andra forskarutbildningsämnen. Till exempel kan en ”skolnära avhandling” vara skriven inom pedagogik eller något ämnesdidaktiskt ämne. Vad det innebär att forskningen är skolnära tycks ha skiftande innebörd och avgränsning i olika sammanhang. Det kan till exempel handla om huruvida forskningen bedrivs av eller för lärare. Begreppet används också inom skolvärlden i ett vidare perspektiv.

Keywords: Praktikhära, praxisnära, skolforskning, skolnära

Inledning

Det har under en längre tid i Sverige funnits en diskussion i medier, i skolor och inom högre utbildning om att forskning om skolan och verksamheten i skolan står för långt ifrån varandra (Reimers, 2015). Från politiskt håll har det blivit ett starkare fokus på en forsknings- och evidensbaserad skolpraktik som ett medel att nå förbättrade skolresultat (Utbildningsdepartementet, 2013, 2014). Begreppet skolnära forskning har sin bakgrund i en ambition om att knyta forskning och skola närmare varandra i syfte att öka måluppfyllelsen i den svenska skolan. Men vad menar vi med att forskningen är just skolnära?

År 2010 började en ny skollag gälla och året därpå sjuösattes en omfattande reform av läroplaner och ämnesplaner både för grundskolan och gymnasieskolan, Lgr 11 (Skolverket 2011a) och Gy11 (Skolverket 2011b). På Skolverkets hemsida står att läsa:

Både undervisningen och utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det innebär att undervisningen ska vara forskningsbaserad - det ska finnas stöd i forskningen för de metoder skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. (Skolverket, 2015)

Riktlinjerna för skolans arbete inom ramarna för 2011 års skolreformer framhåller således tydligt att en närmare koppling mellan skola och forskning inte bara är önskvärd utan ska utgöra grunden för arbetet i skolan. Två år senare, år 2013, ger den dåvarande regeringen Vetenskapsrådet i uppdrag att kartlägga den forskning som anses vara relevant för skolan som ett led i inrättandet av Skolforskningsinstitutet vars verksamhet startade i januari 2015. Skolforskningsinstitutets uppdrag är att bidra till att utveckla barns och ungas lärande och förbättra elevers kunskapsresultat genom att knyta forskning och skola närmare varandra (Skolforskningsinstitutet, 2016). I Vetenskapsrådets rapport (Vetenskapsrådet, 2015) som föregår inrättandet av Skolforskningsinstitutet ägnas relativt stort utrymme åt att försöka ringa in vad skolnära forskning är. Mot bakgrund av detta är det intressant att titta närmare på och utforska vad ett begrepp som skolnära kan betyda. Själva begreppet är ett relativt nytt begrepp inom utbildning och forskning med skolanknytning och det har skiftande användning.

Syftet med denna text är att bidra till en diskussion och problematisering av begreppet skolnära. Fokus riktas främst mot innebörder, användningsområden och förekomst av begreppet skolnära. Det är själva begreppet skolnära (forskning) som är vårt fokus och inte fenomenet skolnära forskning som sådant. Det innebär att vi i våra sökningar fokuserat på förekomst, beskrivning och användning av ordet skolnära i forskningssammanhang och i viss mån i andra utbildningsrelaterade

sammanhang. Vi har således inte tittat på, sökt eller försökt ringa in fenomenet skolnära forskning, det vill säga sådan forskning som kan betraktas som skolnära. Det vi har undersökt är var begreppet skolnära förekommer i text eller som nyckelord. Eftersom skolnära ofta används i samma sammanhang som praktikinära och praxisnära har vi även inkluderat dessa begrepp i våra sökningar.

Användning och förekomst av begreppet skolnära

Begreppet skolnära används i varierande sammanhang. Det kan handla om tidningsartiklar och bloggar av forskare och andra som har åsikter om skolan som de vill ventilera. Skolnära går också att finna på skolors och kommuners hemsidor där olika skolutvecklingsprojekt presenteras, i broschyrer om skolnära forskning från till exempel högskolor, universitet och olika regionala utvecklingscentrum. Det dyker även upp i namn på forskningsmiljöer och olika forskarskolor samt används i olika typer av texter som exempelvis rapporter, kommunala dokument, avhandlingar, examensarbeten samt kursbeskrivningar från universitet och högskolor, Skolverket och kommuner. Skolnära förekommer ibland i sammanhang där begreppet används synonymt med praktikinära och praxisnära, vilket vi ska återkomma till senare i texten. Andra gånger finns det en innebördslig skillnad mellan dem. Det tycks även i viss mån finnas skillnader i användandet av begreppen mellan olika institutioner, högskolor och universitet.

Sökningar och träffar

För att få en överblick av förekomsten av begreppet skolnära i forskningssammanhang har vi sökt på begreppet i olika databaser över forskningspublikationer. Eftersom vi även ville sätta skolnära i relation till praktikinära och praxisnära har vi även gjort sökningar på dessa ord. Då översättning av orden skolnära, praktikinära och praxisnära oundvikligen innebär en betydelseförskjutning har vi enbart använt oss av de svenska begreppen. Vi avgränsade sökningarna till fem databaser, Swepub, Google Scholar, Libris, Diva och Högskolan Dalarnas bibliotekskatalog Summon. Dessa databaser valdes ut för att de även omfattar publikationer skrivna på svenska och för att vårt intresse riktar sig mot att se i vilka forum sökorden återfinns. Diva kan tyckas vara en mindre representativ databas i detta sammanhang, men då 40 av Sveriges 47¹ lärosäten och forskningsinstitutioner är anknutna till Diva har vi ändå ansett att det är intressant att se hur många träffar som återfinns i denna databas. Resultatet på sökningarna omfattar doktorsavhandlingar, licentiatavhandlingar, vetenskapliga artiklar, konferensbidrag, bokkapitel, rapporter, böcker, samlingsverk, recensioner,

forskningsöversikter och det som databaserna sorterar som andra publikationer. Både dubbelträffar och olika versioner av samma publikation kan förekomma i resultatet.

Vi gjorde först en enkel sökning på respektive sökord i varje databas i syfte att se antal träffar totalt. Därefter gjorde vi en avancerad sökning på respektive sökord i varje databas uppdelat på olika tidsintervaller. Vårt fokus har riktats mot användandet av de utvalda sökorden och vi har inte riktat vårt intresse mot de olika publikationernas innehåll. Nedan redovisas antal träffar i en tabell för varje sökord samt slutligen i en tabell med antal träffar i olika tidsintervaller.

Tabell 1: Antal träffar vid sökning på sökordet Skolnära forskning i fem olika databaser (sökning gjord 2016-02-19)

Sökord Skolnära forskning					
Databaser	Swepub	Google scholar	Libris	Summon	Diva
Typ av text					
Doktorsavhandling	20			24	
Licentiatavhandling	1				
Artikel	202			132	
Konferensbidrag	226			15	
Bokkapitel	89			3	
Rapport	33				
Bok	20		1	2	
Samlingsverk	14				
Recension	7			5	
Forskningsöversikt	1				
Annan publikation	20			13	
Summa	633	174	1	192	0

Utfallet av en sökning på ordet skolnära i databasen Swepub är 633 träffar. Av dessa träffar är 20 stycken doktorsavhandlingar, 1 licentiatavhandling och 202 vetenskapliga artiklar. Övriga träffar är konferensbidrag, bokkapitel, rapporter, böcker, samlingsverk, recensioner, forskningsöversikter eller sorteras in under annan typ av publikation. Intressant att notera är att endast en träff använder ordet skolnära i titeln (Andersson, 2004), övriga träffar relaterar främst till att författaren eller författarna har en koppling till forskningsmiljön ”Skolnära forskning” vid Högskolan i Jönköping. Detta har sin grund i hur Swepub sorterar träffar där inte bara titlar och nyckelord utan även till exempel författarnas anknytning till olika forskningsmiljöer räknas in.

Förutom Swepub återfinns flest antal träffar i Summon och i Google Scholar med respektive 192 och 174 träffar. Då Google scholar inte sorterar enligt samma kategorier som övriga databaser är det dock svårare att se vilken

Erika Aho, Anna Henriksson Persson, Maria Larsson: Skolnära – ett skolnära begrepp?

typ av publikation träffarna avser där. Sökningar i Libris och Diva ger en träff respektive ingen träff.

Tabell 2: Antal träffar vid sökningar på sökordet *Praktiknära forskning* i fem olika databaser (sökning gjord 2016-02-19)

Sökord Praktiknära forskning					
Databaser	Swepub	Google scholar	Libris	Summon	Diva
Typ av text					
Doktorsavhandling	1		2	13	
Licentiatavhandling	2			8	
Artikel	3		1	2	
Konferensbidrag	5				
Bokkapitel	8			11	1
Rapport	10			1	1
Bok	2		9	2	
Samlingsverk	1				
Recension					
Forskningsöversikt					
Annan publikation	3				
Summa	35	900	12	37	2

Vid sökning med sökordet praktiknära forskning blir utfallet i Swepub betydligt mindre än vid sökning på ordet skolnära forskning. Praktiknära forskning får 35 träffar, varav 1 doktorsavhandling, 2 licentiatavhandlingar och 3 artiklar. Det överlägset största antalet träffar finns i Google scholar med 900 träffar. Libris och Summon står för 12 respektive 37 träffar, medan Diva ger 2 träffar i form av ett kapitel i en bok från år 2011 samt en rapport från år 2009.

Tabell 3: Antal träffar vid sökningar på sökordet *Praxisnära forskning* i fem olika databaser (sökning gjord 2016-02-19)

Sökord Praxisnära forskning					
Databaser	Swepub	Google scholar	Libris	Summon	Diva
Typ av text					
Doktorsavhandling	1			2	
Licentiatavhandling					
Artikel	1			11	
Konferensbidrag	5		4		
Bokkapitel	16				
Rapport	2				
Bok	1			9	
Samlingsverk	4		1		
Recension					
Forskningsöversikt					
Annan publikation	1				
Summa	31	892	5	22	0

Sökordet praxisnära forskning får ett utfall som är liknande det för praktisknära forskning. Det är återigen Google scholar som får det största antalet träffar med 892 träffar. Swepub får 31 träffar, varav 1 doktorsavhandling och 3 artiklar. Libris och Summon ger 5 respektive 22 träffar, medan Diva återigen resulterar i noll träffar.

Det man ser är att sökningar på ordet skolnära ibland ger många träffar och ibland endast ett fåtal. I databaserna Swepub och Högskolan Dalarnas bibliotekskatalog Summon är antalet träffar på sökordet skolnära forskning mycket högre, 633 respektive 192, än vid sökningar på praktisknära forskning och praxisnära forskning som i samma databaser får 35 och 37 respektive 31 och 22 träffar. Databaser som Libris och DIVA sorterar i sökningarna efter sökorden bland titlar och nyckelord och hittar därför inte avhandlingar, artiklar eller övriga publikationer vars författare är knutna till forskningsmiljön ”Skolnära forskning” i Jönköping. Swepubs och Summons sorteringsystem är bredare, likaså Google Scholars. De sorterar inte bara bland titlar, författarnamn och nyckelord utan även bland ord i texter vilket ökar möjligheterna till att få ett större antal träffar. Google Scholar kategoriserar inte resultatet av träffarna som de övriga databaserna gör och på grund av detta ser man inte direkt vilken typ av publikation träffarna relaterar till. Nedan redovisar vi en översikt av hur resultaten av våra sökningar fördelar sig över tid.

Erika Aho, Anna Henriksson Persson, Maria Larsson: Skolnära – ett skolnära begrepp?

Tabell 4: Antal träffar i tidsintervall vid sökningar på sökorden Skolnära forskning, Praktisknära forskning och Praxisnära forskning (sökning gjord 2016-02-19)

Sökord Skolnära forskning						
Databaser	Totalt	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2016
Svepub	633	0	20	51	46	412
Google scholar	174	0	2	8	70	92
Libris	1	0	0	0	1	0
Summon	192	0	1	13	45	133
Diva	0					
Sökord Praktisknära forskning						
Databaser	Totalt	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2016
Svepub	35	0	0	0	8	27
Google scholar	900	0	1	7	365	516
Libris	12	0	0	0	7	3
Summon	37	0	0	0	12	25
Diva	2	0	0	0	1	1
Sökord Praxisnära forskning						
Databaser	Totalt	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2016
Svepub	31	0	0	0	14	17
Google scholar	892	0	0	3	403	469
Libris	5	0	0	0	4	1
Summon	22	0	0	0	17	6
Diva	0	0	0	0	0	0

De första träffarna på sökorden skolnära forskning och praktisknära forskning dyker upp under 1980-talet under det att praxisnära forskning gör entré först på 1990-talet. Samtliga träffar för sökordet skolnära forskning i Svepub före år 2004 har via författaren anknytning till forskningsmiljön ”Skolnära forskning” vid Högskolan i Jönköping. Fram till 2000-talet är dock antalet träffar för alla tre begreppen tämligen blygsamma. Oavsett sökord syns en kraftig ökning av antalet träffar i intervallet 2001-2010 i alla databaserna. Ökningen fortsätter sedan under nästa tidsintervall, 2011-2016, som trots en kortare tidsperiod (5 år jämfört med 10 år) redan har fler träffar än tidsintervallet innan. Denna markanta ökning sammanfaller med ett allt starkare politiskt fokus på att nå förbättrade skolresultat genom en forsknings- och evidensbaserad skolpraktik som föregår 2011 års skolreformer och 2015 års inrättande av Skolforskningsinstitutet.

Beskrivningar av begreppet skolnära

Nedan presenteras tre olika beskrivningar av skolnära forskning. De två första beskrivningarna har vi valt för att de kommer från institutioner som kan sägas ha en framträdande roll vad gäller den pedagogiska skolnära forskningen i Sverige och på så vis kan anses ha viss tyngd inom området. Dessa två är Vetenskapsrådet och Högskolan i Jönköpings forskningsmiljö ”Skolnära forskning”. Högskolan i Jönköping är intressant att lyfta fram i sammanhanget eftersom en stor andel av de träffar vi fått när vi sökt på ordet skolnära är kopplade till den forskningsmiljön. Det tredje exemplet på beskrivning av skolnära forskning, *Forskning om Forskning*, (Sandström och Jönsson, 2012) har vi valt då den kan sägas representera andra typer av sammanhang där behovet av att definiera skolnära forskning tydligt framträder.

Vårt första exempel på hur man kan förstå begreppet skolnära forskning är hämtat från Vetenskapsrådets rapport *Forskning och skola i samverkan* (2015). Här används skolnära på rubriksnivå över ett textavsnitt som beskriver olika exempel på skolnära forskningssatsningar vid ett antal lärosäten i Sverige. Relationen mellan lärarprofessionen och forskningen beskrivs som icke oproblematiserad och delas upp i tre olika perspektiv: ”Forskning om lärare, forskning för lärare samt forskning av lärare” (Vetenskapsrådet, 2015). Denna uppdelning kommer ursprungligen från en av delrapporterna från utredningen om inrättande av ett skolforskningsinstitut (U2014:02) och här har rapportförfattarna tagit ställning för begreppet praktisknära. Motivet till detta val av begrepp är att ”understärka närheten till undervisningen och till klassrumssituationen” (U2014:02, s.5). I Vetenskapsrådets rapport används rubriken ”Skolnära forskning” men i den text som följer är det begreppet praktisknära som används för att beskriva vad direktiven avser. Skolnära används således som synonymt med praktisknära i ovan nämnda rapport från Vetenskapsrådet (2015).

Nästa exempel är hämtat från Högskolan i Jönköpings broschyr om forskningsmiljön ”Skolnära forskning”: *Skolnära forskning – högskolan för lärande och kommunikation, Högskolan i Jönköping. För en skola på vetenskaplig grund:*

Skolnära forskning handlar om forsknings- och utvecklingsarbete, som söker svar på frågor och problem i skolverksamheten och huvudsakligen hämtas även empirin därifrån. Målet är att bidra till en skola med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. (Högskolan i Jönköping, 2015)

Vid Högskolan i Jönköping har man valt att kalla en hel forskningsmiljö för skolnära varför ett förtydligande av vad som avses med den skolnära forskning som bedrivs vid institutionen återfinns i institutionens informationsbroschyr.

Erika Aho, Anna Henriksson Persson, Maria Larsson: Skolnära – ett skolnära begrepp?

Det sista exemplet på en beskrivning av vad skolnära forskning syftar på hämtar vi från *Forskning om Forskning - Skolnära forskning i ett europeiskt perspektiv*.

Forskning som dels behandlar villkor för barns och ungdomars inläring, dels behandlar lärandet och arbetsmetoderna för utläring (didaktik). Skolnära forskning har så gott som alltid nära koppling till skolans kunskapsbehov. (Sandström och Jönsson, 2012)

Syftet med Sandströms och Jönssons² (2012) rapport är att belysa det aktuella läget vad gäller den svenska forskning som kan sägas vara skolnära, samt att i ett internationellt perspektiv försöka fastställa om det finns några samband mellan skolframgångar i PISA-undersökningarna och omfattningen av den skolnära forskningen i respektive land (Sandström och Jönsson, 2012).

Dessa beskrivningar skiljer sig en del från varandra och det är Sandström och Jönsson (2012) som tydligast lyfter fram att det är forskning som rör barn och ungdomars lärande som avses. Högskolan i Jönköping inkluderar även utvecklingsarbete med siktet inställt på en skola på vetenskaplig grund och Vetenskapsrådets definition har ett tydligt lärarfokus då det handlar om forskning *om*, *för* och *av* lärare. Rönnerman och Langelotz (2015) har i sin kartläggning av den praktiktäna forskningen i Sverige sedan 2001 kommenterat att Vetenskapsrådets beskrivning med fördel kan kompletteras med *i* och *med* lärare för att ytterligare nyansera bilden av den skolnära forskning som bedrivs. Trots att de tre beskrivningarna är snarlika vad gäller vad som avses med skolnära forskning, så implicerar de olika fokus beroende på ordvalet.

Den skolnära forskningen kan vara *om*, *av*, *för*, *med*, *i*, *nära*, underförstått lärare, skola och praktik. Valet av preposition i en beskrivning av begreppet skolnära implicerar vilken typ av forskning som avses med skolnära forskning. *Om* eller *för* lärare kräver i sig inte lärares deltagande i forskningen vilket å andra sidan *med* lärare gör, en forskning som bedrivs *med* lärare indikerar aktiv delaktighet av lärare (Rönnerman och Langelotz, 2015) och då handlar det kanske mer om något slag av aktionsforskning. Forskning *av* lärare blir mer komplicerat då det blir svårt att definiera den forskande lärarens roll – är hen lärare eller forskare i den specifika studien? Om hen är lärare, är det då forskning som bedrivs, eller är det ett skolutvecklingsprojekt? Om hen är forskare – är det då en forskning som bedrivs av lärare? Att vara *i* eller *nära* en skola eller en praktik får även det olika implikationer, vilket vi ska återkomma till under nästa rubrik.

Skolnära i förhållande till praktknära och praxisnära

Skolnära, praktknära och praxisnära används, som tidigare nämnts, i dessa sammanhang ofta till viss del synonymt. Frågan är om de verkligen är synonyma med varandra och om inte valet av begrepp snarare ytterligare bidrar till svårigheter med att definiera vilken typ av forskning vi menar när vi pratar om skolnära, praktknära eller praxisnära forskning. Om vi plockar isär begreppen och gör en etymologisk analys av orden, vilken bild framträder då? Med hjälp av *Nationalencyklopedin* behandlar vi först begreppens förled, skol-, praktik- och praxis-, för att sedan behandla den gemensamma efterleden –nära. Om vi slår upp ordet skol- får vi följande beskrivning av ordets betydelse:

Skol – (nära)

Institution där undervisning bedrivs, särskilt om den obligatoriska skolan för barn och ungdom {→läroanstalt}

BETONADE NYANSER:

- a) med tonvikt på verksamheten
- b) om byggnaden
- c) om sammanfattningen av elever och personal
- d) om annan, vanl. mer specialiserad, undervisningsinrättning t ex högskola, balettskola
- e) bildligt: livets hårda skola

(Nationalencyklopedin, 2015d)

Ordet skola pekar här på själva institutionen där undervisning bedrivs och har en betonad nyans som lägger tonvikten på verksamheten, själva skolbyggnaden samt som en sammanfattning av elever och personal. Här inbegrips även högskolan och andra typer av skolor som kanske vanligtvis inte avses när man använder begreppet skolnära, till exempel balettskola, ridskola och fotbollsskola. Kan vi således dra slutsatsen att om forskningen bara görs på fältet skola så kan vi kalla det för skolnära?

Skolnära kan ses som ett vidare begrepp än praktknära. I skolnära kan vi inkludera all personal i skolan, inte bara lärare, och framför allt de som skolan är till för – eleverna. Även elevers, rektorers och skolkuratorers praktik kan här inkluderas. Samtidigt kan skolnära ses som ett vagare begrepp än praktknära då forskningen kanske inte behöver handla om olika praktiker. Skolnära kan även ses som ett tydligare begrepp då det ringar in inom vilket område praktiken ska ske, nämligen skolan, till skillnad från begreppet praktknära där ordet i sig inte inbegriper någon plats. Det kan lika väl handla om en tandläkarpraktik som en skolpraktik. Vad kan då utläsas för betydelse av ordet praktik?

Praktik – (nära)

Praktisk övning i ett yrke e.d., som man håller på att lära sig

BETONADE NYANSER:

- a) yrkeserfarenhet
- b) praktisk tillämpning: en hypotes som måste prövas i praktiken
- c) praktisk yrkesutövning av läkare eller advokat e.d., t ex läkarpraktik
- d) ofta även om lokalen eller mottagningen

(Nationalencyklopedin, 2015b)

Praktik kan förklaras som ”praktisk övning i ett yrke eller dylikt, som man håller på att lära sig”. Som betonad nyans finner vi yrkeserfarenhet, praktisk tillämpning, praktisk yrkesutövning eller den fysiska lokalen för till exempel en läkarpraktik. Vid en förståelse av praktiknära utifrån en strikt etymologisk definition kan praktiknära forskning handla om andra praktiker än skolan och kan kanske snarare betraktas som ett paraplybegrepp. Med utgångspunkt i ovanstående förklaring av ordet praktik, om det är skolans praktik som avses, hamnar fokus på läraren, lärarens arbete och undervisning. Den praktiknära skolforskningen sätter kanske undervisning i fokus snarare än hela skolan. En fråga som också infinner sig vid en läsning av *Nationalencyklopedin*s definition av ordet praktik är om praktik alltid måste vara knutet till person? Eller kan det vara knutet till institutioner? Om man kan prata om att institutioner har praktiker blir det ett vidare begrepp. Det praktiknära implicerar även den konkreta nivån, själva utförandet av någonting.

Om skolnära och praktiknära kan sägas utgöra något där olika praktikers handlingar står i fokus, vad implicerar då ordet praxisnära? Vi tar återigen hjälp av *Nationalencyklopedin*:

Praxis (nära)

Vedertaget handlingsmönster ofta i juridiska eller mer formella sammanhang

{→bruk 2, sedvänja}: sedvana, handling, tradition; i bl.a. beteendevetenskap, samhällsvetenskap och filosofi använt på delvis skilda sätt om individers eller grupperns handlande i anpassning till omgivningen. Praxis är liksom handling ett viktigt begrepp inom den praktiska filosofin. Även för de vetenskaper som har anknytning till en yrkesutövning är praxis ett centralt begrepp, så t.ex. spelar hänvisningar till ”vetenskap och beprövad erfarenhet” en stor roll inom medicin.

(Nationalencyklopedin, 2015c)

Ordet praxis har alltså betydelsen ”vedertaget handlingsmönster”, ”sedvana”, ”handling” och ”tradition”. Det svarar på frågan vad praxis är, det vill säga vad

som är det brukliga, hur man brukar göra. Med en sådan utgångspunkt får praxisnära en annan innebörd än både skolnära och praktikinära och kan liksom praktikinära handla om helt andra praktiker än skolan. Intressant att notera i sammanhanget är också förklaringen att praxis är ett centralt begrepp ”för de vetenskaper som har anknytning till en yrkesutövning” och där ”hänvisningar till ’vetenskap och beprövad erfarenhet’” är av stor vikt. En skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är ju själva bakgrunden till önskemålet om en forskningsanknuten skolverksamhet och som vi skrev i inledningen anger Skolverket att det är just detta som ska vara grunden för all verksamhet i skolan (Skolverket, 2015).

När det gäller efterleden i begreppen skolnära, praktikinära och praxisnära så finner vi följande:

-nära

som befinner sig på kort avstånd från något annat eller varandra; i tid eller rum

BETONADE NYANSER:

- a) i prepositionell användning: bo nära sin arbetsplats
- b) överfört: nära slutmålet
- c) särskilt i uttryck för personligt (och kärleksfullt) förhållande: de är nära vänner
- d) i substantivisk användning: våra nära och kära

(Nationalencyklopedin, 2015a)

Nära är således något ”som befinner sig på kort avstånd från något annat eller varandra; i tid eller rum”. Nära indikerar alltså att man står bredvid, inte i. Med en etymologisk definition skulle skol- och praktikinära studier därmed inte innefatta studier *i* skolan eller *i* praktiken eftersom bredvidskapet kräver en viss distans från studieobjektet. Behöver forskaren befinna sig just nära – och inte i – för att få tillräcklig distans för att få syn på det som är relevant för att svara på forskningens frågor?

Diskussion

Vår ambition här har inte varit att slå fast hur begreppet skolnära ska användas eller förstås utan att genom en bakgrundsbeskrivning och problematisering bidra till en pågående diskussion. När det gäller de sökningar som vi har gjort i olika databaser för att få en överblick över förekomsten av begreppet skolnära i forskningssammanhang kan vi konstatera att vi endast har kunnat finna en publikation som använder begreppet skolnära i titeln (Andersson, 2004). I övrigt består en stor andel av träffarna av publikationer och författare som på olika sätt har anknytning till forskningsmiljön ”Skolnära forskning” vid Högskolan i Jönköping. Sökningar på begreppet skolnära ger träff redan under

1980-talet men det är under 2000-talet som antalet träffar ökar kraftigt. Det är också under denna tidsperiod som diskussionen om att forskningen om skolan och verksamheten i skolan behöver närma sig varandra ökar i intensitet i medier, i skolor och i forskningssammanhang. Huruvida detta närmande är något som verkligen sker är en fråga som ligger utanför den diskussion som förs i denna text, men att det ökade antalet träffar under början på 2000-talet tyder på ökat intresse för en skolnära forskning torde stå utom rimligt tvivel.

Mycket tyder på att skolnära kan betraktas som ett begrepp som används på lite olika sätt i olika sammanhang. Vi kan skönja en gränsdragningsproblematik kring huruvida vi avser samma företeelser när vi pratar om skolnära forskning och skolnära forskningsmiljöer samt vilken typ av forskning som inkluderas respektive exkluderas i benämningen skolnära forskning. Nedan vill vi genom att ställa ett antal frågor lyfta fram vad som kan vara relevant för en fortsatt diskussion.

En första utgångspunkt för diskussion får bli Vetenskapsrådets beskrivning av skolnära forskning; ”Forskning om lärare, forskning för lärare samt forskning av lärare.” (Vetenskapsrådet, 2015). Om, för och av lärare – måste alla tre delarna finnas med för att det ska räknas som skolnära forskning? Eller räcker det att två av tre kriterier uppfylls. Kan det också vara så att det räcker med forskning som handlar *om* lärare? Och måste lärare delta i studien? *Av* lärare, avser det yrkesverksamma lärare som deltar i en studie eller en forskningscirkel? Eller avser det forskning som bedrivs relaterad till lärare som går i en forskarskola? Om det är det senare uppstår frågan huruvida lärare som går in i ett forskningsprojekt under en forskarutbildning inte snarare intar rollen av en forskare och i så fall forskar tillsammans med verksamma lärare. Detta skulle i så fall bli en slags aktionsforskning eller klassrumsetnografi. Ska forskningen utifrån perspektivet *för* lärare i första hand vara specifikt relevant för lärarprofessionen och lärares klassrumsarbete? Är det så att avgränsningen ska handla om det som händer i klassrummet?

Om skolnära forskning avgränsas till ett klassrumsperspektiv, vad är det som i så fall blir exkluderat? Forskning om till exempel skolans övergripande organisation, skollärdarskap, skolmiljöfrågor, elevhälsa och forskning utifrån ett elevperspektiv kan också ses som både relevant för skolan och ytterst skolnära trots att det inte handlar om klassrumspraktik eller är forskning varken om, för eller av lärare. Eller menar vi med skolnära forskning en forskning som är inriktad på undervisningsmetod och som har som syfte att förändra och förbättra praktik, att generera ett önskat resultat? Om skolnära forskning förstås som forskning om undervisningsmetod och best practice, finns det då en risk att andra viktiga frågor för skolan inte ställs? Det finns till exempel inom den ämnesdidaktiska forskningen idag två olika trender; det finns studier och

forskare som zoomar in ämnet och där det i vissa fall blir väldigt metodinriktat, se till exempel Danielsson och Taflin (2015), Yoxsimer Paulsrud (2014) och Johansson (2012). Samtidigt finns det ämnesdidaktisk forskning som zoomar ut och ställer frågor i ett större perspektiv om vad ämnet är och om olika ämneskonceptioner, se till exempel Bergström och Ekström (2015), Berg (2014), Lindmark (2013) och Economou (2013). Det senare är, trots stor relevans för den lärare som ska undervisa i ämnet, på ett sätt inte nära skolan eller klassrummet då det är ett utzoomande. På samma sätt kan även teoriutveckling och teoretiska studier med till exempel en läroplansteoretisk ansats sägas ha en viss distans till skolans praktik. Om kravet är att forskningen ska vara nära, tar vi då avstånd från det som zoomar ut och teoretiserar och exkluderar det från det som vi menar är skolnära forskning?

Om skolnära forskning istället ska förstås som all forskning som har relevans för skolan hamnar vi en annan problematik då vi måste ha ett kriterium för att definiera vad som är relevant. För vem ska det vara relevant? Och vem har tolkningsföreträdet att bestämma vad som är relevant? Staten? En kritisk forskare? Lärarna? Skolhuvudmän? Skolverket? Skolforskningsinstitutet? Något som är relevant för en instans eller grupp är kanske inte alls relevant för en annan och frågan väcks om vems intresse det ligger i att viss typ av forskning bedrivs? Frågan om relevans blir således både en maktfråga och en ideologisk fråga.

Idén med skolnära forskning kanske hellre ska beskrivas i termer av att det inte handlar om allt som skulle kunna hävdas vara relevant för skolan utan just det som tar sin utgångspunkt där? Hur ställer vi oss till exempel till forskning som inte är inriktad på undervisningsmetoder men där forskaren befinner sig i skolan? Eller ska utgångspunkten snarare vara var data hämtas? Är det forskningens syftesformulering som avgör om det är skolnära? Det kan också vara så att viktiga frågor om praktiken inte alltid kan formuleras av dem som befinner sig i praktiken utan de frågorna måste komma utifrån. Detta förutsätter en distans, i kontrast till det som räknas som nära.

Vad är då inte skolnära? Vad ska vi i så fall stänga ute? Kan till exempel ämnesstudier vara skolnära? Kan sociologiska studier vara skolnära? Hur är det med antropologi och utbildningshistoria? Forskningens syfte och i vilken kontext den görs blir helt avgörande för om den kan räknas som skolnära vilket bidrar till svårigheten med att exakt säga vad som är skolnära, och det blir lika svårt att säga vad som inte är skolnära. Finns det någon skillnad mellan praktknära skolforskning, praxisnära forskning och skolnära forskning?

Vår förhoppning är avslutningsvis att denna text utifrån beskrivning av sökningsresultat, begreppsanvändning och problematisering av innebörder kan bidra till en fortsatt diskussion om hur, när och var begreppet skolnära är

Erika Aho, Anna Henriksson Persson, Maria Larsson: Skolnära – ett skolnära begrepp?

relevant, vad det innebär och vilka behov det kan svara mot. Texten kan således ses som ett bidrag till en diskussion som kan ingå i ett större sammanhang om vad som är relevant forskning för skolan.

Referenser

- Andersson, B. (2004). *Vad är historiedidaktik? Några begreppsliga och teoretiska utgångspunkter för ämnesdidaktisk vetenskap, skolnära forskning och lärande i skolan*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Berg, M. (2014). *Historielärares ämnesförståelse: Centrala begrepp i historielärares förståelse av skolämnet historia*. (Karlstad University studies, nr. 2014:6). Doktorsavhandling, Karlstad: Karlstads universitet.
- Bergström, G. & Ekström, L. (2015). Mellan ämne och didaktik – om ämnesteorins roll inom samhällskunskapsdidaktiken. I *Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education*, 2015:1, s. 93-119.
- Danielsson, H. & Taflin, E. (2015) *Rapport från projektet Multimodala uppgifter och bedömning i matematik: Video och kollaborativa samtal som metod vid lärares bedömning av elevers matematiska kunskaper*. Falun: Högskolan Dalarna.
- Economou, C. (2013). Svenska och svenska som andraspråka i Gy11 – två jämbördiga ämnen? I *Forskning om undervisning och lärande nr 11*, s. 44-60.
- Högskolan i Jönköping. (2015). *Skolnära forskning – högskolan för lärande och kommunikation, Högskolan i Jönköping. För en skola på vetenskaplig grund*. [Broschyr]. Jönköping: Högskolan i Jönköping.
- Johansson, A-M. (2012). *Undersökande arbetssätt i NO-undervisningen i grundskolans tidigare årskurser*. Doktorsavhandling, Stockholm: Stockholms universitet, 2012.
- Lindmark, T. (2013). *Samhällskunskapslärares ämneskonceptioner*. Doktorsavhandling, Umeå: Umeå universitet.
- Nationalencyklopedin (2015a), uppslagsord ”Nära”, <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/n%C3%A4ra-%28%29>. Hämtad 2015-07-15.
- Nationalencyklopedin (2015b), uppslagsord ”Praktik”, <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/praktik>. Hämtad 2015-07-15.

Erika Aho, Anna Henriksson Persson, Maria Larsson: Skolnära – ett skolnära begrepp?

- Nationalencyklopedin (2015c), uppslagsord ”Praxis” <http://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=praxis>. Hämtad 2015-07-15.
- Nationalencyklopedin (2015d), uppslagsord ”Skol-” http://www.ne.se/ordb%C3%B6cker/#/ordbok/*/svensk/svensk/skola. Hämtad 2015-07-15.
- Reimers, E. (2015). Pågående tillblivelse av ämnet pedagogiskt arbete – reflektioner utifrån en forskarutbildningskurs. I Vinterek, M. & Arnqvist, A. (red), *Pedagogiskt arbete – enhet och mångfald. Nationell konferens i pedagogiskt arbete* s. 188-208.
- Rönnerman, K. & Langelotz, L. (2015). *Lärares frågeställningar genererade ur utbildningspraktiker*. Delrapport från Skolforsk-projektet. Vetenskapsrådets rapporter.
- Sandström, U. & Jönsson, P. (2012) Skolnära forskning i ett europeiskt perspektiv. I *Forskning om Forskning, nr 3*.
- Skolforskningsinstitutet (2016). <http://skolfi.se/om-oss/styrdokument/> Hämtad 2016-02-19.
- Skolverket (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (Lgr11).
- Skolverket (2011b). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (Gy11).
- Skolverket (2015). <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/forskningsbaserat-arbetsatt/vetenskaplig-grund-beprovad-erfarenhet-och-evidens-1.189565>. Hämtad 2015-11-15.
- Utbildningsdepartementet. (2013). Uppdrag att genomföra integrationsinsatser inom skolväsendet, Regeringsbeslut 1:5.
- Utbildningsdepartementet. (2014). Grundskoleutredningen. Utredningsdirektiv 2014:41.
- Vetenskapsrådet. (2015). *Forskning och skola i samverkan – Kartläggningar av forskningsresultat med relevans för praktiskt arbete i skolväsendet*. Delrapport från Skolforsk-projektet. Vetenskapsrådets rapporter.
- Yoxsimer Paulsrud, B. (2014). *English-medium instruction in Sweden: Perspectives and practices in two upper secondary schools*. Doktorsavhandling, Stockholm:

Erika Aho, Anna Henriksson Persson, Maria Larsson: Skolnära – ett skolnära begrepp?

Stockholms universitet, Humanistiska fakulteten, Institutionen för språkdidaktik, 2014.

---

¹ se www.studeravidare.se/skolor

² Intressant att notera i sammanhanget är att varken Sandström eller Jönsson är pedagoger, Ulf Sandström är professor i teknik och vetenskapsstudier vid Institutionen för industriell ekonomi och management vid KTH och Peter Jönsson är FD i naturgeografi och Malmö högskolas forskningskoordinator.

³ Vad gäller beskrivningen av ordet praxis anger NE inte några betonade nyanser.